

РЕЦЕНЗИЯ

От: проф. д-р Радостина Телериг Бакърджиева
Институт за икономически изследвания при Българска академия на науките

Научна специалност 3.8. Икономика

Относно: дисертационен труд за присъждане на образователна и научна степен **„доктор“** по *научна специалност* в УНСС.

Основание за представяне на рецензията: участие в състава на научното жури по защита на дисертационния труд съгласно Заповед № 769/ 25.03.2022 на Ректора на УНСС.

Автор на дисертационния труд: **Иван Василев Тодоров**

Тема на дисертационния труд: **Фискална политика и икономически растеж в контекста на фискалните правила**

1. Информация за дисертанта

Дисертантът се е обучавал по докторска програма към катедра Икономикс, Общикономически факултет на УНСС по научна специалност Политическа икономия /микро и макроикономика/ съгласно Заповед на Зам.-ректора по НИД на УНСС № 1181/ 17.04.2018. Обучението е осъществено в задочна форма през периода 27.03.2018 до 27.03.2022.

Докторант Иван Тодоров е роден през 1989 г. в София. Завършил е ПМГ в Ботевград с профил „Математика и информатика с разширено изучаване на английски език. През 2012 г. завършва специалност Макроикономика / бакалавър/ в УНСС. От 2018 г. е зачислен като задочен докторант.

Отличен е с множество авторитетни национални награди. Печели авторитетни грантове- към БНБ, МВФ, ОЕРЕС и др. национални и международни институции.

От 2013 до 2018 Иван Тодоров е бил експерт към Комисията за регулиране на съобщенията. 2018-2019 г-н Тодоров е икономист в отдел „Макроикономически анализи и прогнози“ към Уникредит Булбанк АД, а

от 2019 е експерт към Министерство на финансите, дирекция Икономическа и финансова политика.

Докторант Тодоров е изпълнил индивидуалния план в зададените срокове като е положил всички изпити с висок успех и е спазил сроковете за разработване на докторската теза.

2. Обща характеристика на представения дисертационен труд

Дисертационният труд на докторант Иван Тодоров е с обем 240 стр. / /185 стр. аналитичен текст/. Избрана е класическа симетрична структура на дисертацията- увод, 2 глави, заключение и списък на използваната литература. Интерактивният представителен формат на дисертацията се базира на богата палитра от 15 таблици, 21 фигури, интересни приложения / 5 на брой/ с допълнителни 19 таблици и 2 фигури, които са значими като информационно доказателствен фундамент.

15% от използваната литература е на български език, а 85% - на английски.

- *Оценка за: целта; задачите; обекта; предмета; основната теза на дисертационния труд*

Темата на дисертационния труд „Фискална политика и икономически растеж в контекста на фискалните правила” е изключително актуална. Въздействието на фискалната политика върху икономическия растеж в контекста на фискалните реакции е ключов проблем на макроикономическата теория, а държавният бюджет е основен инструмент на правителството за уравнивяване на макроикономическите флуктоации.

В това икономическо направление има много академични, емпирични трудове, прогнози и анализи на национални и международни институции. Но, представеният труд предлага ново знание, реализирано чрез оптимално избран инструментариум, в специфично направление, което му придава напълно изразен самостоятелен облик и уникалност.

Представеният дисертационен труд на докторант Тодоров се отличава с висока степен на интердисциплинарност. В него се пресичат макроикономически аспекти на анализ, публични финанси, история на икономическите учения, статистика, приложна иконометрия. Всичко това позволява докторантът успешно да докаже научната идея, която е заложил в дисертацията.

На фона на макроикономическата рамка и фискалната политика докторантът прави успешен опит за изследване на нов, специфичен икономически проблем и представя не само наблюдение, оценка и анализ

на хистерезисните ефекти, но и предлага инструменти за тяхното преодоляване в реалния икономически живот с цел неутрализиране на загубите на производствен капацитет и заетост в дългосрочна перспектива.

В дисертацията много умело са преплетени националните и европейски измерения на фискалната политика, както и процеса на транспониране на европейското законодателство в българската практика.

Научна ценност съдържа и успешният опит на г-н Тодоров да идентифицира система от вътрешни и външни шокове, водещи до реални рискове за икономиката в резултат от нови предизвикателства като пандемията и енергийната криза.

Основната цел е коректно дефинирана- изследване на българския модел на фискална реакция- неговата функционалност и резултатите от въздействието му върху икономическия растеж в рамките на установените нормативни фискални правила. /с.7/

Основната цел е операционализирана в 5 конкретни обвързани изследователски подцели/ задачи. 1. Самостоятелно интерпретиране въз основа на задълбочен критичен анализ на теоретични концепции в областта на фискалната политика и икономическия растеж 2. Анализ на двустранната релация фискална политика- икономически растеж 3. Критерии за устойчивост на публичните финанси и оценка на българските фискални норми и правила 4. Емпиричен анализ на първична финансова голяма база данни с цел идентифициране на ефектите на фискалната реакция в България в условията на валутен борд. 5. Очертаване на потенциални сценарии за възможни флуктуации на взаимовръзката фискална политика- икономически растеж чрез авторски приложен симулационен модел с цел формулиране на практически препоръки за формиране на устойчива фискална политика. /с.7-8/

Като обект на дисертацията е откроена двустранната релация фискална политика- икономически растеж / пряка и обратна зависимост/.

Тезата на автора е творчески дефинирана двустранно, като двата аспекта са напълно взаимно обвързани- изследване на задлъжнялостта на публичния сектор в България и респективно, като логично продължение- практико-приложна оценка на фискалните правила при задлъжнялост на публичния сектор в резултат на шокови предизвикателства. /с.6/

Първа глава поставя теоретико-методологичните основи на изследването в три основни направления със съответни подпараграфи. Направен е паралел между фискална и бюджетна политика /с.17/, очертано е фискалното пространство /с.21/. Представени са в табличен вид

основната рамка на консолидираната фискална програма /с.23/ и Нефинансовите сметки на сектор „Държавно управление“.

Успешно са интерпретирани с висока степен на самостоятелно осмисляне и критична оценка базисни икономически теории за растежа /Кузнец, Калдор, Бланшар, Мадисън, Пиримова и др. /с.26/

Представен и самостоятелно тълкуван е динамичният модел на „функцията на фискалната реакция“. / с.39/

Направен е задълбочен сравнителен анализ между краткосрочни, дългосрочни и хистерезисни ефекти. /с.45-58/ Авторът отделя ключово внимание на идентифицирането на хистерезисните ефекти, като изучава тезите на голяма група от автори, работили в това ново теоретично поле /Миркович, Лукас, Бланшар, Мартин, Роджерс, Фелпс. /с.58-72/ Посочени са оценките на ЕЦБ спрямо това икономическо явление. /с.62/ Анализирани са хистерезисните ефекти върху безработицата в дългосрочна перспектива. /с.64/ Систематизирани са инструменти за противодействие/ противопоставяне срещу тях - обучение, НИРД и др. /с.66-67/

Представена е синтезираната картина на националната бюджетна рамка / с.77/

Очертани са функциите на фискалната политика. / с.83, с.87/

Отделено е внимание на използването на публичните инвестиции като двигател на икономически растеж. / с.99/

Втора глава има емпиричен характер. Представени са Маастрихтските критерии за конвергентност /с.106-107/. Съпоставени са фискалните норми в България на европейските. / с.111/

Систематизирани са финансовите правила, заложиени в Закона за публичните финанси. /с.115/

Систематизирана е актуална статистическа информация относно бюджетните разходи- различни измерения. / с.121-123/

Презентирана е актуална статистическа информация относно бюджетното салдо на сектор „Държавно управление“ /с.125/, консолидирания дълг на този сектор – три актуални значими измерения / с.129-132/. Представена е структурата на БВП за период от 22 години с многостранни измерения по задължителни компоненти. / с.135-136/

В резултат на обстоен преглед на литературните източници докторантът прави успешен опит за самостоятелно формулиране на авторска дефиниция на хистерезисния ефект в икономиката, което е доказателство за високото ниво на осмисляне на икономическата теория. /с.61 /

Докторантът е направил самостоятелни тестове чрез регресионен анализ на корелацията БВП-задлъжнялост. /с. 152-153/ и е анализирал възможностите за постигане на балансирано бюджетно салдо. / с.155/

Направена е симулационна оценка чрез SVAR-модел на базата на заложените ендогенни променливи, измерващи силата на въздействие на фискалните правила върху публичните инвестиции и растежа, като цяло. /с.163/

Списъкът с използваната литература е обемен- над 280 заглавия на видни академични представители на макроикономическата и финансовата школа в Икономикса, в частност. Именно големият обхват от литературни източници, използвани в процеса на разработване на дисертацията е предпоставка за качествено интерпретиране в дисертационния труд на класически и нови концепции в областта на икономическата наука .

3. Оценка на получените научни и научно-приложни резултати

- *Акцентира се върху основните научни и/или научно-приложни резултати, постигнати в дисертационния труд*

Заложената в увода двуаспектна теза е успешно доказана.

- *Обръща се внимание на използваната методология*

В дисертацията са използвани разнообразни методи- наблюдение, анализ, синтез, исторически подход, статистика и иконометрия.

- *Дава се оценка на изпълнението на поставените задачи и постигането на целта на дисертационния труд.*

Поставените задачи са комплексно изпълнени в контекста на дефинираната основна цел.

4. Оценка на научните и научно-приложни приноси

- *Оценка за приносите, посочени от дисертанта*

Идентифицираните приноси в дисертацията са коректно обосновани.

Според рецензента приноси 1. и 2. могат да бъдат обособени в група на теоретико- методологични приноси, а 3 и 4- като практико-приложни приноси.

Рецензентът предлага и нов принос към първата група- Систематизация на икономически теории и концепции в областта на фискалната политика и икономическия растеж, въз основа на които са идентифицирани хистерезисните ефекти в икономиката, направено е

наблюдение и анализ на техните проявения и са формулирани препоръки за преодоляването им.

5. Оценка на публикациите по дисертацията

Докторант Тодоров надскача по брой на публикации изискванията на ЗРАСРБ и УНСС като обучаваща институция, в частност. Представени са 8 публикации, верифицирани от рецензента, въпреки, че всички те са публикувани в авторитетни академични издания и са били вече обект на рецензиране. 4 от публикациите са в съавторство с научния ръководител. Посветени са на проблемите на общото равновесие, възстановяването на ЕС, и фискалната реакция.

Една от публикациите е на английски език. И 4-те авторски публикации /3 на български и 1 на английски/ са директно обвързани с изследователската теза на автора и са в областта на фискалните правила, хистерезисен ефект, фискална реакция и фискална политика и икономически растеж.

Рецензентът дава висока оценка на публикациите.

6. Оценка на автореферата

Авторефератът е направен коректно в изпълнение на всички институционални изисквания. Препоръчва се да се публикува като книжка.

7. Критични бележки, препоръки и въпроси

Разработеният от Иван Тодоров дисертационен труд е напълно комплексно завършено изследване с ценни теоретични и приложни изводи.

Може да се препоръча прецизиране на някои формулировки. Например „Теоретико- методологични основи” в Първа глава трябва да има разширение в насока определяне на обекта на изследване- например Теоретико-методологични основи на взаимоотношението фискална политика- икономически растеж. /с.15/

Емпиричен анализ на какво трябва да се формулира коректно като заглавие на Втора глава . / с.105/

В Автореферата в Справка за приносите- да се конкретизира кои приноси се имат предвид теоретико-методологични приноси, практико-приложни приноси и т.н.

Първа и Втора глава би следвало да завършват с кратко обобщение на изследваните проблеми и формулираните основни изводи и препоръки. Това ще подобри качеството на научния формат на представянето на дисертационния труд.

Преди публикация да се изчисти текста от архаични наречия – сиреч / с.21/ и др.

Да се направи азбучен ред на съкращенията.

Цитирането да се прецизира. Посочен е Индекс на силата на фискалните правила / с.114/ , източник ЕК- кой документ, кой номер, коя година.

Препоръчва се в Първа глава да се вмъкне таблица с актуалните макроикономически показатели в България, последвана от кратък авторски коментар/ обзор на актуалните данни.

Препоръчва се публикуване на дисертацията с цел разпространяване на ново знание сред студенти, докторанти, академични кадри, финансови институции, неправителствен сектор.

Въпроси към докторант Иван Тодоров:

1. Възможно ли е г-н Тодоров да представи в най-системна кратка форма основните изисквания на Маастрихските критерии за конвергентност- инфлация в %, бюджетен дефицит, държавен дълг/ БВП. Каква е оценката на докторанта за изпълнението от България на ключовите критерии за присъединяване към еврозоната ? Какви са най-актуалните данни на Министерство на финансите и БНБ за растежа на БВП? Какви са прогнозите на ЕК, ОИСР, Световната банка. Изпълнява ли България критериите за присъединяване към ОИСР?
2. Каква е оценката на г-н Тодоров относно заложените макроикономически параметри в най-новия вариант на Плана за възстановяване и устойчивост в контекста на българската фискална политика?
3. Крие ли рискове за икономическия растеж в дългосрочна перспектива българската политика по дълга- вътрешен и външен?
4. Кои са основните инструменти за преодоляване на хистерезисните ефекти в икономиката, на примера на пазара на труда?

8. Заключение

Въз основа на всичко изложено, което потвърждава безспорно достигнатото високо теоретично и приложно ниво на анализ, и след задълбочена верификация на съблюдаването на Националните минимални изисквания на Закона за развитие на академичния състав на Република България и Правилника за неговото приложение, включително завишените критерии на УНСС, давам положителна оценка на дисертационния труд „Фискална политика и икономически растеж в контекста на фискалните правила” и предлагам на уважаемото научно жури да присъди образователна и научна степен „доктор” на Иван Василев Тодоров в област на висше образование 3.8. Икономика, научна специалност Политическа икономия /микро и макроикономика/.

Специални адмирации заслужават научният ръководител на докторанта и катедра „Икономикс”, защото без висококачествена експертиза, изследователски опит и колегиална помощ, разработването на такава дискуссионна и сложна проблематика, не би имало успех.

13.05.2020

Подпис:

София

Проф.д-р Радостина Бакърджиева